

SZAKONYI KÁROLY

FATA LIBELLI

Szigeti életem húszezer-nyolcszázkilencvenedik napján a megszokottnál is hatalmasabb orkánra virradtam, talán akkor tombolt így a természet, mint annak idején, amikor hajótörést szenvedtem, s egy gerendába kapaszkodva, étlen, szomjan, cserepes ajakkal és a kimerültségtől kábultan, szkúnerunk legénységéből egyedül életben maradottat a hullámverés kivetett erre a lakatlan szigetre. Ettől a mostanítól sziklaodúm megvédett, csupán kertescskémet pusztította el, de éjszakára csitult a zord idő. Türelmetlenül vártam a hajnalt, mert a szélsőségekben mintha fel-felhangzó szirénahang keveredett volna, ezért első dolgom volt felmenni a magaslatra, ahonnan beláthattam a tengert. Jól sejtettem, hogy vészjelek voltak, mert az egyik kiemelkedő, kopár sziklánál egy hajó roncsait véltem felfedezni. Heves szívdobogás fogott el, hiszen méltán gondolhattam, hogy a legénységből néhányan megmenekülhettek, de bárhogy figyeltem, nem mutatkoztak hajótöröttek. Ellenben az áramlat a szigetem felé sodort mindenféle tárgyat, deszkadarabot, ruhaneműt, bőrszákot és egy ládikát. Miután kihalásztam, képzelhető, hogy milyen izgalommal kutattam át a holmikat, hiszen olyan világból érkeztek, ahonnan oly rég elszakadtam. A ládában iratokat találtam, egy londoni, feltehetően vagyos ifjúnak a dokumentumait, fényképet egy tengerész sapkás alakról, nyilván a hajó tulajdonosáról, mellette pedig jegyzetfüzetet, amelynek olvasását későbbre hagytam. A legjobban az dobogtatta meg a szívemet, hogy a bőrszákban ráakadtam egy könyvre is. Ennek láttán végtelen boldogság öntött el, hiszen amit annyira hiányoltam, az olvasás, a szellemi táplálék forrása sejtett a díszes bőrkötésbe zártan. De amint minden mást félredobva sietve kinyitottam, döbbenetemre kiderült, hogy a bőrkötés csak imitáció, voltaképpen doboz, amelyben egy lapos, üveglapfedelű, noteszra hasonlító tárgy lapult. Rettenetesen csalódtam, de azért nem dobtam félre, sejtve, hogy semmi esetre sem lehet mihaszna tárgy. Ám csak a naplót olvasgatva tudhattam meg, miféle dologra akadtam.

A fiatalember a dokumentumok szerint a szenvedélyes tengerjárók klubjának tagjaként éppen ötvenkét nappal azelőtt szállt vízre hatvan láb hosszú, egyárbocos hajójával Cowesből, az angol jachtklubok és vitorlás hajók nagy kikötőjéből, ahol valamikor magam is megfordultam, amikor megvételre alkalmas szkúner keresem. Szándékában állt megke-

rülni a földet, s ezzel egy új rekordot felállítani, de szerencséje elhagyta, s a szigetem közelében a tengerből kimeredő éles sziklához csapódva mind hajója, mind ő maga elveszett.

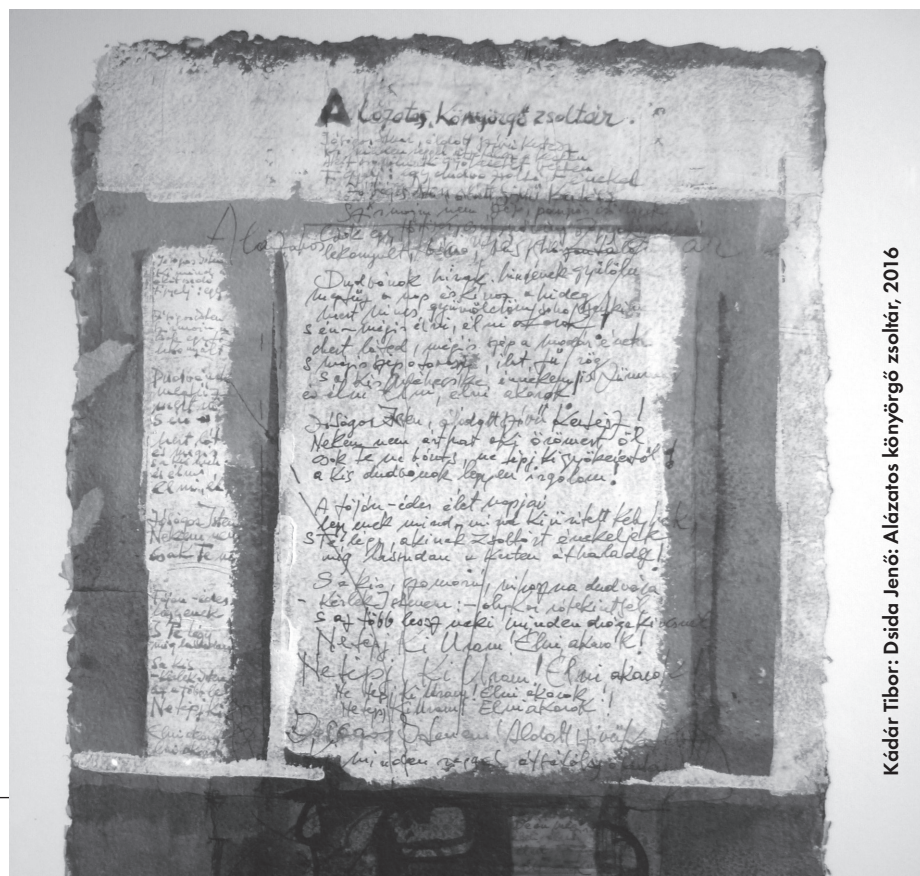
Hanem a könyvnek hitt tárgy! A naplóból erre is találtam magyarázatot. Az ifjú tengerész nemcsak a kalandoknak, hanem az olvasásnak is bolondja lehetett, mert jegyzéket készített arról az ötszáz könyvről, amelyet magával hozott az útra. Ötszáz könyv! Ha soha nem szabadulok is meg szigetemről, akkor sem maradok szellemi táplálék nélkül. De hol az a sok könyv? A tenger nyelte el? Aztán megtudtam a naplóból, hogy a temérdek könyv abban a noteszban látszó valamiben van elrejtve. Csak meg kell nyomni egy gombot, csak meg kell érinteni az üveglapot, s máris előtűnnek. Klasszikusok és modernek, krimik, történelmi tárgyú olvasmányok, versek, novellák és mindaz, ami egy könyvtárban található. Megpróbáltam a leírás szerint cselekedni, de a fényes lap csak üres fényes lap maradt. Elképzelhető kétségbeesésem, majd bösz haragom, amikor azt kellett tapasztalnom, hogy állítólag könyvek garmadáját tartom a kezemben, de nem láthatok belőlük semmit.

Véletlenül azonban ráakadtam egy huzalra, mellette pedig egy gyári garancialevélre. És akkor már tudhattam, hogy soha nem jutok sem Tolsztojhoz, sem Dickenshez, sem

az újkori bestsellerekhez. Az állt ugyanis a papíron, hogy a vezeték lapos végét a notesz megfelelő nyílásába kell dugni, a másik végét pedig a kétszázhusz voltos konnektorba, hogy a lap feltöltődve használható legyen. Akkor aztán sorra el lehet olvasni a belé táplált szövegeket.

Kétszázhusz volt és konnektor! Csak így válnak a könyvek olvashatóvá?

Nekem csak tüzem van, amelyet magam csiholtam, s gondosan életben tartok. Mert tüzet csiholni, hogy emberi környezetet teremsek, tudok. Megtehetem mindazt, amit azok az emberek, akik akkor éltek, amikor még nem volt más, csak amit a természet nyújtott. Én is a puszta természetben élek, tapasztalva, hogy mindent megad, ami kell a létezéshez. A technika furfangjait jól ismertem hazámban, bár arról, ami ezt a sok könyvet az elektronika bőrtönébe zárta, akkoriban még nem hallhattam. Büszke voltam magamra, hogy távol a civilizációtól a magam erejéből teljes emberi életet élek. S noha hajótörésem óta sokszor kerültem nehéz helyzetbe, sokszor voltam kétségbeesett, de semmi sem rendített meg annyira, mint most annak felfedezése, hogy lám, amióta elhagytam otthonomat, odaát a szárazföldön mennyire kiszolgáltatták magukat embertársaim egy minden földi erő fölé nőtt erőnek, a technikai civilizációnak. ♦♦

Kádár Tibor: Dávid Jenő: Alázatos könyörgő zsoltár, 2016

EURÓPA ÉBREDÉSE?

Eszmecsere Vasadi Péterrel

Vasadi Péter az idén kilencvenéves. És bár a kerek évforduló, valamint a két, készülő kötete kapcsán biztosan többet fogunk róla és munkásságáról hallani, én mégsem átfogó portréinterjút szerettem volna készíteni vele, hanem olyan kérdéseket tettem fel neki, amelyeket, nagyon kevesek mellett, csak ő válaszolhat meg.

– *A médiában menekültválságként emlegetett és mindinkább mélyreható megértést igénylő tünetegyüttes kapcsán több helyütt is egyre erősödik a gondolat, miszerint Európa önmeghatározása még mindig várat magára. Hogyan látja Európa és ezen belül a kereszténység jövőjét?*

– Nem egyértelműen rossz dolog az, ami napjainkban zajlik. Ahhoz, hogy Európa magára ébredjen, nem az kell, hogy kierohtessék belőle, hogy bizony keresztény, miközben nem az. Ezekkel a kegyeskedésekkel én egyáltalán nem vagyok jóban. Nem lehet meghirdetni az irgalmasság évét, s elvárni, hogy onnantól kezdve irgalmasabbak legyünk. Az, hogy Európának fel kell ébrednie, nem jelent semmi jót. *Muszáj neki felébrednie!* Az ébredést nem úgy értem, hogy álomból ébred majd. Mert amiben most van, az nem álom, hanem egy öncsalás. Tömeges, individualista, szuper racionális vagy nevezzük akárminek, de lényegét tekintve öncsalás, mivel kíméletlen étvágyú önzés. A köldöknézés pedig a kereszténység. Még akkor is, amikor meglegyint bennünket a véghelyzet szele. Még a vak is látja, hogy a fő kérdés az: mit kell, mit lehet tennünk a még rosszabb fejlemények elhárításáért? Szuper fenyegetett létünknek magunk gyújtottunk alá, magunk neveltük, s most egyedül rajtunk múlik, hogy meg tudunk-e szabadulni, hely tudunk-e állni. Ezt katonaiskolás koromban, tizenöt évesen tanultam meg. Egyike voltam azoknak, akik begyalogoltunk egy koncentrációs táborba Passau mellett. Akkor láttuk meg, hogy halottak és haldoklók hevernek a sárban kétoldalt. Magyarokat kerestünk. Ekkor egy pokróccal letakart sebesült, egy rabruhás férfi intett magához. Egy fenyőfa alatt feküdt, nagyon erősen vérzett. Citromos teát akartam adni neki, de ő a mozdulatot félreértette, s csak annyit kért tőlem: „Nur schießen!”, vagyis hogy lőjem le. Magyarul hebegtem, hogy nem tehetem. Ez túl sok volt, ráborultam, ott vergődtem a mellkasán, ő pedig meghalt közben. Mi az irgalom? Azzal kezdődik, hogy megrendít mások nyomorúsága. Megüt a valóság könyörtelen lelepleződése. Csoda-e, ha a mai napig azt nézem, hogy: mi a valóság, nekem mit kell benne, vele tennem? A riadóztató cselekvést ott, a katonaiskolában oltották belém. Se az irodalom, se a művészet nem tanított erről annyit. Örülök, hogy alig mozogtam irodalmárok között. Mondjuk így, nyilvántartottként, a munkások, az üzemi emberek, az iparosok és a gyári alkalmazottak közé „száműztek”. Igen sokat kaptam tőlük, de legfőképp természetes, segítő emberséget. Meg sem érint az a könnyed súlyozgatás, hogy most akkor posztmodern van, vagy mi. Jó-e? Szép-e? Ez érdekel. A valóság-szeretet ma azt sugallja, azt sürgeti, értsük már meg: sem a világban, sem Európában így nem mehet tovább. Fenntartható, élhető életet szeretnénk és kell élnünk.

– *Szükségszerű a pusztulás?*

– Van, aminek el kell pusztulnia, mert nem érték, csak jól-rosszul mímeli az életfontosságút.

– *És a megmaradáshoz mi kell?*

– Hit, de a hit nem karácsonyi csilingelés, hanem nagyszombattu-

datú nagypéntek. Ha valaki önmagától nem ébred rá arra, hogy miben él, mi az, amiben él, azon nehéz segíteni. Ha valakinek nem elég a csodálkozásra az, hogy meghámoz egy őszibarackot, s nem ámul azon, hogy micsoda rovátkák vannak a barackmagon, az nem lesz hívőbb vagy irgalmasabb akkor sem, ha azt mondják neki, hogy az irgalom éve van, s attól sem, ha körülötte minden elpusztul. A levegőben van a kereszténység. Eszement, örületes szerelem dühög a világban, Isten szerelme. Nem az emberé. Nem lehet észrevenni? Nézz meg ezt a fát a szomszédban! Királyi pompában áll. Szükségszerű, hogy szenvedjünk, de azt senki ne kívánja tőlünk, hogy örvendezzünk neki. Az ember önző, s nagyon jól tudja, hogy kit vagy mit szeret, mégsem ad érte oda semmit. Amikor majd elveszik tőle, ez igazságos. Itt nincs mese! Vagy megpróbáljuk egymás egzisztenciáját a magunkéval erősíteni, vagy megrontjuk. Büntudat nélkül élet sincs. Ez a ráismerés minimuma. A tettünkől megroskadni, vagy beteljesedni nagyon emberi dolog.

– *Ha a hit nagypéntek, akkor Istenhez a szenvedés vezethet el?*

– Nem. Nagy megtérésekről tudunk mindmáig. Istenhez a megtérés vezet el, s ez nem akarja a szenvedést, de felismeri. Hozzáalakul, s ez nagy mélységeket tár fel annak, aki elviseli. Gondoljon a hegymászóra! Nem idegen az ember örömétől. A valóság hit nélkül fejtelten. Bizonyos értelemben a valóság maga a hit.

– *Sokak számára pont a valóság a bizonyíték Isten hiányára.*

– Hogy van-e Isten, vagy nincs, Pascal óta én ebbe nem mennék bele. Visszakérdezem: szeretet van-e? Mi az? Az ateizmus jórészt elégedetlenséget fejez ki a mi istenképünkkel szemben, s ez rendben is van. Nekem azonban a valóság fontos, de sokszor nem kedvelem azt, amit valóságosnak mondanak. Kell a valóság, de nem mindenestül és minden áron.

– *Ahhoz, hogy ilyen mértékű hittel és szeretettel itatódjon át körülöttnk a valóság, létezik valamilyen segítség, tanulási út?*

– Persze. Kalapács, egy szög vagy egy asztal. Nézzen meg egy asztalost, ahogy a nyers deszkákat szemléli és simogatja! Szent dolog a munkások gyakorlata, hozzáértése és figyelme. Ugyanezt a fajta valóságot keresem a költészetben is. Mindenki, aki a szavakhoz nyúl, ki akar szabadulni, s amikor verset ír, ki is szabadul, de azon a versen legyen rajta a szabadság szárnyuhogató ereje, hassa át az alkotóit hitelenség és a nyelv könyörtelen ismerete.

– *Elég tehát az öt érzékünk Isten megtapasztalásához?*

– Egy is elég! Hát itt él közöttünk mindenben. Nem véletlen, hogy azt mondta, én vagyok az élet. A költészetnek is ezt kell kimondania. Ha ezt teszi, akkor nincs benne semmi felesleges. Isten irgalma a legnagyobb valóságismeretről tanúskodik. Valóság Isten nélkül nem létezik. A valóság szeret és teremt. Minden valóság teremt. Nagyon fontos, hogy az emberit teremtsük az emberben. Nem erőszakkal. Formálással. Ami a mi kezünkben van, az túl sok ahhoz, hogy elpazaroljuk, vagy hogy ártsunk vele.

– *Hogyan tudjuk meg, mi az, amivel kezdenünk kell valamit, s mi az, amit hagynunk kell?*

– Üljön ki, mondjuk, a Duna-partra, s nézze a vizet! A természet beszél hozzánk. Ihlet. Tévedés azt hinni, hogy kezünkben van az életünk. Úgy kell mégis élnünk, mintha kezünkben volna. Ahol most tartunk, az azért van, mert nem értettük meg az embert magát, testvérrendeltetését, tudásra kötelezettségét, szeretetképességét, szeretetét és csillapíthatatlan szabadságvágyát. Isten elsősorban az elesettekhez jött. Hozzád. Hozzám. Mindnyájunkhoz. S jön. ☛

VASADI PÉTER

VÉGIDŐ

Az üstök utcán kirakva gőzölögnek.
A tűz alattuk láthatatlan, de már lobog.
Álló autósorok között egy ló rohan.
Szeme kidülledt. Nyeregtelen.
Majd megpendül a láthatár,
ha átugorja.
A földből kiállnak bikaszarvak.
Mind több túr fölfelé.
Egy megtermett hiúz, véres a marja,
tépett,
óvatosan országról országra lép.
Gyilkos darázshad zúg és ellepi
az állófogadást.
Nyaka körül csapkod a világtanács
és menekül.
Mikor a híre jön, hogy az Északi-sark
megindult dél felé,
betongyűrűt emelnek az Egyenlítőn.
Valaki elkiáltja: Titanic a világ!
Futnának alagútba, de pénz bugyog
belőle, mint sár a kloakából.
S az áradás levelenként suhog,
s csörög vödörszám.
Képernyőkön hatalmak foszladoznak.
A népeket azonnal elfelejtik.
Nem mernek leliftezni a gazdagok
a bunkerokba, s piszkos szatyra
mellett iszik, füstöl s göcög
a hajléktalan.
Európára torlódik fönt a Tigris,
s alul a Csizmaszár hozzátapad.
Középen mind magasabbra nőnek a hegyek,
és visszaomlanak.
A bikák gödrükből kivackolódva rázzák
magukról a rühöt és a földet,
s özönlenek a városok felé.
A városok meg mint a tészta
megnyúlnak, átszakadnak.
Túl közel jött a Nap.
Se le, se föl. Se el, se vissza.
Marad kinek-kinek a talpnyma.
Ha állni tud.
Legföljebb térdre eshetik.
De sárban arca bukni már nem lehet.
A pásztorok nem tágitanak Betlehemből.
(A zendülés vízszaga című kötetből, 2002)

JÖN A SÖTÉTSÉG

Egy időben úgy közeledett felém a megörülés, mint Bob Dylan lassú vonata. És akkor sűrű könyörgésbe fogtam, hogy hagyj meg képességeimet, ne vigasztalj azzal, amivel nem vigasztalhatsz, és segíts elkerülni az örületet, mert ez azzá lehet! Felismertem a sötétnek bélcavarodás-szerű közeledését. Lelkileg és fizikailag megrokantam, s mély álomba estem. Egy aranyozott rácsot láttam hangos vas-zajjal lezúdulni, mögötte látszott az iszonyatos fekete bélcavarodás. Aztán jobbról belépett egy római katonaféle, szembefordult velem, lábához tette a lándzsáját, s csak nézett. Felébredtem, megértve, hogy ez a gyógyulás.

MOZART KARJA

Most akár el is alhatna. Mire felébred, lesz valami. Akkor asztalhoz ül. El is szenderedett, fülére kapcsolta az egyik Mozart-vonósnégycet, lejjebb csúszott, elaludt. Fehér alakok álltak a térdig érő hóban, s cseresznyefaszínű csellókon és hegedűkön játszották. Arcán a hómunka csípős hidegét érezte, amely most a szobamelegen égetni kezdett. Körülötte hullámozott a zenemű, mintha állhatatosan ölelte volna őt valaki. Halkan dúdolván kísérte, sőt, meg is előzte a futamokat, s élvezte, hogy ismeri a zenét, holott nem tudja. Egyre-másra az a rész következett, amely előzőleg az ő szívében keletkezett. Egyszerre körülvették a zenészek. Ő állt középen, de épp ebből értette meg, hogy mégsem ő a legfontosabb. Állhat akár középen is. A középpont sohasem büszke, csak alkalmas, azaz kijelölt, hogy a mindenfelől érkező hullámtalálkozást hangolja, vagyis elviselje. A zenészek arcán állandó, de rajzolatlan mosolyt látott. Nem tudták, mit művel az arcuk. Mozart gyöngéd karja ment át mindnyájukon, mint egy Golf-áramlat. Ettől valahogy színükben elváltoztak, kissé sötétebb fehérek lettek, ha ez egyáltalán lehetséges, s élesebben játszottak. Ez az élesség a szelídséget tagolta, hogy fokról fokra birtokba vehesse az emberfia. A hangszerek hangja összefonódott, egyetlen hang hallatszott csak, s valami körbelengő, ütemes narancsfény kaszált a tágas kastélyterem falán. A zene elenyésztett, a zenészek belesimultak a fehér rózsás tapétába, a padló alól egyenletes mormogást hallott. Felébredt.

A KÍMÉLETLEN ÖRÖM

Beethoven

a pokolból is visszakibálna.
a haja láng, tűz a szeme,
faragott férfejbe szökött
két tüvegtestcsillag ég,
kérdez, rideg, csillog.
elsötétül, föltisztul, haraggal
leplezi ujjongását, törvényt ül.

– jön a zene, ez a pusztá
látványával is megigéző hadtest,
igen, hadtest, igen, a látványával
rendet vág a nyeglék közt
közömbösen, de az árváldokó szomorút
boldoggá öklözi, semmi, jaj, semmi
kímélet nincs az öröm-
hadviselésben, csörömpölve
nem e világi vértjében nem nekünk
engedelmes, hanem a kürtjeink,
nincs más, csak ez a meg-megújuló
születés, égen-földön,
mint a IX.-ben...

– uram, ennek a zenének
tűzszőnyegén lépdelve
jőjj el mindenünket megítélni
végső karácsonyi vonulásodban...

(mögötted ezzel a
nagy loboncú fiaddal)

– ledönt majd az a nap, föl-
borogat, újraéleszt, lesz,
aki gyertyának hitte magát,
most örökre elmozdítatik,
ennek sűg a fülébe, annak
sugarazza fejét, senki nem
marad érintetlen, senki.

– nem ejt könnyet többé,
vérezése eláll.

Varga-Sinai Gizella kiállítása a Várkert Bazárban

A Magyarok Háza rendezésében, a Budapesti Tavaszi Fesztivál exkluzív eseményeként nyitották meg Varga-Sinai Gizella *Útleírás* című kiállítását a Várkert Bazárban a Magyar Iráni Baráti Társaság és az Emberi Erőforrások Minisztériuma védnöksége mellett. A vendégeket dr. Lévai Anikó köszöntötte, míg a csaknem ötven éve Iránban élő magyar festőművész pedig e szavakkal összegezte a látogatókat üdvözlő mondatait: „Meleg szeretettel és hálával ajánlom ezt a kiállítást az egész magyar népemnek!”

LÉVAI ANIKÓ TELJES ÉLET

Varga-Sinai Gizella

„Ha visszanézek az *útra*, amelyet magam mögött hagytam, s ami majdnem fél évszázadig tartott, úgy érzem magam, mint a mesebeli hős, aki kincseket talált, s most visszatér a szülői házba, hogy elbüszkélkedjen azokkal szeretteinek. Hosszú, hosszú utazás volt, izgalmas, gyönyörű, kalandokkal teli, olykor veszélyes, de megérte.”

Ugye, ráismernek Varga-Sinai Gizella *Útleírás*-kiállításának nyitó gondolataira, amelyekkel a kiállítóterembe lépve fogad minket? Egy révbe ért nő, művész, anya és feleség sorai ezek. Nem pusztán

azért, mert magyarként és nőként a sokunk által csodált háromezer éves, perzsa kultúra, Irán jelenkori művészetének elismert szereplője, a tizenkét, kortárs, iráni festőnőből álló *DENA-művészcsoport* alapító tagja, aki kiállításaival bejárta a világot, ráadásul több mint negyven színházi darab és film díszlettervezője és színésze, számos performance írója és rendezője. Révbe érésen azt a harmonikus állapotot is értem, amelyet a fenti sorokból érezhetünk: egy elégedett, magával – és így környezetével is – békében élő, feltehetően boldog, alkotó nő.

Azt tapasztalom, hogy ezt a megérkezettséget éppen azoknál tapasztaljuk, akiknek az élete nagyon is nyughatatlan volt, változatos, fordulatokkal teli, akik körül zajlott a történelem – és Gizella élete ilyen volt, ezt nyugodtan mondhatjuk. A második világháború utolsó évében született, szülőfaluja Csákvár. A rákosi érában nőtt fel, s azt olvastam, hogy édesapjától, aki neves művész, operaénekes volt, állandóan azt hallotta, hogy menni kéne, menni kéne – de azt látta, hogy ennek ellenére marad. Édesapjával utazott el Bécsbe is, ahol ő

maradt, édesapja pedig visszajött Magyarországra. Csaknem ötven éve egy diktatúrából emigrálva rövidesen – saját szavaival élve – „egy másik diktatúrában”, Iránban találta magát, majd a szörnyű iráni–iraki háborúban, de visszatekintve életének ezekre a kacsaringóira, a kincseket említi csak, s azt mondja: megérte. Valami ilyesmit értek teljes életen.

A szülői házból elvagyódó, majd az izgalmas, gyönyörű, veszélyes, kalandos utazás – az élet – során felnövő gyermeket egy dolog vonzza vissza a szülői házba, *haza*: a szeretet. Ebből meglehetősen sok sugárzik felénk, magyarok felé az *Útleírás*ból.

A hazából elvagyódás kapcsán egy interjúban Gizella Adynak *Az elsüllyedt utak* című versét említette. Új, csodás illatok, felfelé törő utak csábítására becsapta maga mögött a kaput – ezt élte át a költővel együtt. „*S száz út végén nem vettem észre, / hogy már minden utam elhagyott*” – írja Ady, érzi Gizella. Mégis termékeny ez a fájdalomnak tetsző lelkiállapot is, mert a festőnő arra ismert rá, s erről mesél ebben az interjúban, hogy *tulajdonképpen minden fal egy ajtó*.

Gizellának ez a felfedezése meghatározza az élethez való hozzáállását, ez tükröződik – számomra legalábbis jól láthatóan – írásain és képzőművészeti alkotásain egyaránt. Mi pedig boldogok lehetünk azért, hogy hazahozta nekünk csodálatos útításkáját, élete szeretettel gyűjtögetett kincseit, s betekintést enged számunkra ebbe a csodás gyűjteménybe.. ❖

FELEDY BALÁZS

AZ ÚTLEÍRÁS,

MINT AZ ÖSSZMŰVÉSZET PARABOLÁJA

Enteriőr
a kiállításról

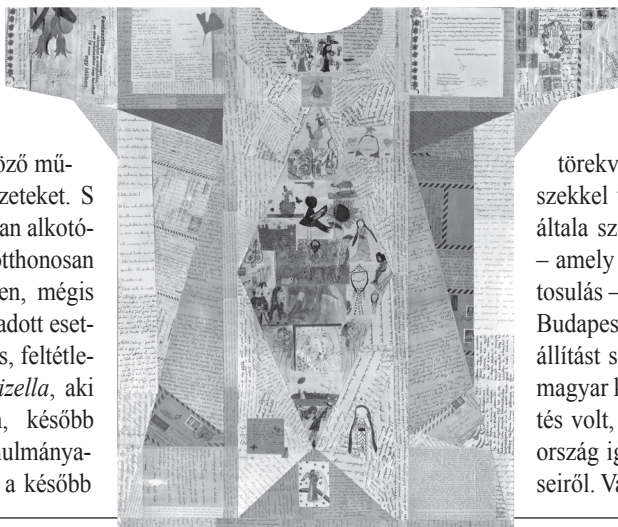

Falkép

Manapság valóban sok körülmény elzárja egymástól a különböző társadalmakat, kultúrákat és vallásokat, ugyanakkor egyre több esemény, történés és nézet össze is kapcsolja ezeket. A világ kulturái is egy hálává, egy világhálává terebélyesednek, s nem csak az internet által. Mindebben nagy szerepe van a művészetnek és a képzőművészetnek is, amelynek ugyan mindenütt van nemzeti karaktere és jellegzetessége, de ugyanakkor egyre erőteljesebbek az inter-nacionális, transznacionális törekvések, az úgynevezett multikulturalitás jelenségei. Ez vonatkozik stílusra és technikára egyaránt. Ily módon a néző is könnyebben tud kalandozni a világ művészetében, meg tud ismerni különböző művészi aspektusokat, törekvéseket és nézeteket. S ebben a multikulturalításban vannak olyan alkotóművészek, akik ugyan járják a világot, otthonosan mozognak több kontinens művészetében, mégis saját műveikben képesek identitásukat, adott esetben *kettős identitásukat* is kifejezni. Nos, feltétlenül ilyen alkotóművész Varga-Sinai Gizella, aki Magyarországon született, Csákváron, később Bécsben végezte művészeti főiskolai tanulmányait, s ott ismerkedett meg iráni férjével, a később

jeles filmrendezővel, Koshrow Sinaival, s életüket összekapcsolva Iránban, Teheránban telepedtek le. A művésznő több művészeti ágban hozta létre munkáit, miközben megteremtette sajátos képzőművészeti kifejezésformáját, amelyből most értékes válogatás, összetartozó és *összetartó* művek sorozata volt látható a Várkert Bazárban.

Varga-Sinai Gizella művészetét hosszú évek óta ismerjük. Noha igen régen – lassan fél évszázada – elhagyta Magyarországot, sőt, Európát, Iránban élve és dolgozva is mindig törekedett a kapcsolatok ápolására a világ és szülőhazája művészetével és művészeivel, s ebből számára kiemelten fontossá vált bizonyos nőművészeti törekvések figyelemmel kísérése és a nőművészekkel való kontaktusok folyamatossága is. Az általa szervezett DENA-művészcsoporthoz – amely kitűnő, iráni művésznőkből álló csoportosulás – régebbi, egyéni, hazai tárlatait követően Budapesten, 2002-ben sikerült egy csoportos kiállítást szerveznie a Vigadó Galériában, amely a magyar képzőművészeti élet számára is meglepetés volt, s fontos információkat jelentett e távoli ország igényes, kortárs képzőművészeti törekvéseiről. Varga-Sinai Gizellának azelőtt és ezt köve-

Mágikus dressz

Enteriőr

Tabló

tően is jelentős a szervezői és kurátori szerepe, miközben alkotótevékenysége egészen különleges minőséget hozott létre. Több, budapesti bemutatkozása között izgalmas színfolt volt egy 2010. évi kiállítása, amelyre olyan képeket hozott, amelyek egy tradicionális, iráni művészeti, festői hagyományt elevenítettek fel – a Gol-o-Morgh stílusát –, amelynek gyökerei a XVII. századba vezetnek vissza, s kialakulásában szerepe volt az európai kultúra hatásának, s először illusztrációs eszközrendszerként alkalmazták (például a Korán esetében), s amely ezt követően terjedt el más műfajokban is. Lényeges, hogy e felfogásnak – az iszlám hagyományait követve – távol kellett tartania magát az emberábrázolástól. A művésznő tehát, mint európai iskolázottságú festő, egy nagy hagyományú, iráni stílust alkalmazott. Képi világára már a korábbi évtizedekben is jellemző volt, hogy hat rá egy orientális gondolkodásmód és megjelenítés, de imént idézett sorozatában igen következetesen alkalmazta az adott felfogás követelményeit, ikonográfiját, abban azonban érvényesítve művészi szabadságát és szuverenitását, hogy képein jelen volt és van az ember is.

Festészetében van valami végtelent idéző mozdulatlanság, valami féle idillt kereső vágyakozás, amelynek keretében azonban stílusa erőteljesen emocionálissá is tud válni. Képein nagy szerephez jutnak az ornamentális, a díszítőelemek, ezek szövedéke, szinte mindent átható zsúfoltsága. Ezt érzékeltük korábban virágszőnyegén, s ezt tapasztaljuk különösen madarábrázolásain, amelyek felfokozott jelentőséggel álltak előttünk legújabb, budapesti kiállításán is.

Varga-Sinai Gizella mostani, *Útleírás* című tárlatán *valóban* egy nagy életutat „ír” le számunkra, nézők számára. Az *ír* kifejezést azért kellett idézőjelbe tennünk, mert a fogalmat sokkal tágabban kell értenünk. Munkáin ugyan a konkrét írásnak is nagy jelentősége van, de ezek (verssorok, idézetek, levélszövegek és különböző szövegfragmentumok) *beleágyazódnak*, a szó valóságos és szimbolikus értelmében is *összeszővődnek* vásznai, öltözékei, szőnyegei és kárpitjai matériáival meg festői gesztusaival, s együtt, *szintetizálódva* fejtik ki vizuális és intellektuális hatásukat. A nézőnek így nemcsak látni, nézni, hanem olvasni is kell a művek teljes befogadásáig, s így válik mindez *megrázó műegyüttessé*, vallomássá. Varga-Sinai Gizella

jellemzően tehát textil alapanyagain alkalmaz magyar motívumrendszert, folklór elemeket, ugyanakkor nagy hangsúlyt ad a sok ezer éves, perzsa kultúra motívumrendszerének is, s ugyanígy írásos jelrendszere is egyaránt használja a magyar és a perzsa nyelvet, s a férjével első összekötő kapcsot, a német nyelvet is. Műveiből az a fajta kettős identitás sugárzódik, amelyet ő hitvallásként is sokszor megfogalmaz, hogy otthon érzi magát Iránban is (gyermekei ott születtek, de egyik leánya Budapesten él iráni férjével), s itthon érzi magát Magyarországon is, ahová a gyökerek mindig visszahúzzák.

Úton járó művész, akinek egyik kedves költője Ady Endre, s akihez különösen közel áll a költő *Az elsülyedt utak* című verse. Idézzük fel ennek első szakaszát: „*Hívott a titkok nagy mezője, / Kellette magát száz sima út / És én legényesen, dalolva / Csaptam mögöttem be a kaput.*” Nos, ez lehetett a kezdet, de bizonyos, hogy a nagy utak, bolyongások, rohanások és taposások úgy alakultak – s ezt érezzük a művek atmoszféráján is –, ahogy Ady fejezi be: „*Vissza, a vén csöndes udvarba / Elsülyedt azóta mind az út / S távolból hallom, ködben, éjben, / Hogy nyitogatnak egy vén kaput.*”

A művésznő vizuális jelképek sokaságát alkalmazza, de a madarak számára szimbólumot és metaforát egyaránt jelentenek, a szabadság és a rabság, a szárnyalás és a lekötöttség, a szerelem és az érzelem kifejeződései. Mindemellett az európai szem számára szokatlan lehet, hogy festői érzelemmegnyilvánulásai milyen meditatívak, szinte a statikuság látványába dermedtek, miközben érezzük, hogy nagy szenvedélyek kifejezései. Színei elevenek és erőteljesek, ugyanakkor távol áll tőle minden európai expresszivitás, ellenben minden feszültség feloldódik a meditatív festőiség dekorativitásában. Különös Varga-Sinai Gizella festői identitása. Képei láttán orientális, keleti benyomásaink, asszociációink, képzeleteink vannak, mégis érezzük, hogy sok vonatkozásban mindez Európához, illetve a teljes világhoz is tartozik és kötődik. Művészete ezért unikális, s ha megbarátkozunk formai karakterének sajátosságaival, ezért áll közel hozzánk. S mire a kiállítás végére érünk, már át vagyunk itatva Varga-Sinai Gizella Mohammad Jafaritól vett sorainak ars poeticájával: „*Az állomáshoz érve / Kiszállnak az utazók, / Én az utazást szeretem, / A végállomás nekem / Maga az út.*”